

Riktlinje för arbetet mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck 2024–2030

Innehåll

Om riktlinjen	4
Inledning	5
Uppdrag och avgränsningar	6
Syfte	6
Mål, vision och insatsområden	7
Revidering	8
Begrepp	9
Mäns våld mot kvinnor	9
Våld i nära relationer	10
Våldspyramiden	12
Våld i ungas relationer	12
Hedersrelaterat våld och förtryck	12
Prostitution och människohandel för sexuella ändamål	13
Våldets omfattning	14
Våldets kostnader	14
Utgångspunkter	15
Avstamp i jämställdhetspolitiken	16
Preventionsnivåer	17
Förebygga	18
Genusvetenskapliga perspektiv	20
Maskulinitetsnormer	20
Upptäcka	21
ANDTS/missbruk	22
Normbrytande beteende	23
Agera	23
Ansvar och roller	24
Bildningsförvaltningen	24
Kommunala bolagen	25
Kommunstyrelseförvaltningen och Kommunledningskontoret	25
Samhällsbyggnadsförvaltningen	26
Socialförvaltningen	26
Samarbetspartners	27

Brottsofferjouren	27
Region Örebro län	28
Polisen	29
Samordning och samverkan	30
Uppföljning	31

Bilaga 1 Insatser 2024-2030

Bilaga 2 Sammanställning av förvaltningarnas ansvar per utvecklingsområde och insats

Bilaga 3 Kartläggning av befintligt arbetet inom VINR i Nora kommun 2023-2024

Bilaga 4 Riktlinjens koppling till målområden i Agenda 2030

Om riktlinjen

Den här riktlinjen omfattar arbetet mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer (VINR), partnervåld och hedersrelaterat våld och förtryck i Nora kommun. Den syftar till att ange en viljeriktning för att stärka arbetet mot våld. Bilaga 1 innehåller konkreta verktyg för att nå kommunens och verksamheternas mål på ett effektivt, fokuserat och strukturerat sätt genom förslag på evidensbaserade aktiviteter. Föreslagna aktiviteter kan användas för att underlätta prioriteringar, uppföljningar och kvalitetssäkring av verksamhetens arbete.

Riktlinjen innehåller också en introduktion till ämnet våld i nära relationer med förklarande teorier. Tanken är att det ska ge ett kunskapsstöd som underlättar och ger utökad förståelse för utförandet av föreslagna aktiviteter.

I kapitlet ansvar och roller beskrivs respektive verksamhetsuppdrag i arbetet mot VINR. Här tydliggörs verksamheternas olika roller och uppdrag, vilket även underlättar samverkan.

Under rubriken samverkan och samordning samt uppföljning beskrivs hur arbetet kan ledas, planeras och följas upp.

Inledning

Att få leva ett liv fritt från våld är en mänsklig rättighet. Trots det finns våldsutsatta i varenda kommun i Sverige från norr till söder, i alla socioekonomiska klasser, kulturer och åldrar. Mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck är omfattande jämställdhets- och samhällsproblem som allvarligt påverkar levnadsvillkor och livskvalitet för dem som drabbas, både på lång och kort sikt. Ett samordnat stöd för den som utsätts kan utgöra skillnaden mellan liv och död.

Det nationella jämställdhetspolitiska målet är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Dessvärre larmar socialtjänsten, polisen och civilsamhället om att mäns våld mot kvinnor och våld mot barn har ökat. Likaså ökar trycket och inflödet till kvinnojourerna runt om i landet. Statistiken av anmälda brott följer dock inte samma trend. Det i sig visar att våldsproblematiken rymmer en större komplexitet än så. Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd indikerar att Covid-19 pandemin lett till att våldet ökat.¹ Covid-19 pandemin har nu avtagit men mäns våld mot kvinnor är ett fortsatt pågående och världsomfattande samhällsproblem.

En kommun har en unik möjlighet att vara en avgörande kraft i det våldsförebyggande arbetet. Att systematiskt och kunskapsbaserat förebygga våld är ett offentligt ansvar som delas mellan kommun, region och stat. För att nå det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet att mäns våld mot kvinnor ska upphöra är ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld en förutsättning. För att kunna åtgärda ett problem behöver vi veta vad problemet är, hur vi ska arbeta tillsammans och vi måste följa utvecklingen och justera insatserna över tid. Detta kräver kunskap om vad som är verkningsfullt samt en strukturerad samverkan mellan kommunala verksamheter och andra aktörer. För att genomföra effektiva insatser för att förebygga våld i nära relation krävs systematiskt arbete, kunskap och resurser. Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer finns på alla samhällets arenor vilket kräver att samtliga verksamheter involveras.

Det förebyggande arbetet är viktigt, det finns inte utrymme att vänta! Kommunens roll är att driva det förebyggande arbetet i samverkan med regionen, polisen och civilsamhället. De nationella målen finns, likaså riktlinjer och föreskrifter, men det är i vardagen som det praktiska arbetet utförs, upprätthålls och ger resultat. Vi alla är ansvariga för att det förebyggande arbetet mot våld prioriteras.

¹ Forte (2021) [Har våld i nära relationer ökat under pandemin?](#)

Uppdrag och avgränsningar

Folkhälsoteamet i norra Örebro län fick i uppdrag av Kommunstyrelsen att ta fram en riktlinje gällande våld i nära relationer (VINR) för Nora kommun. Riktlinjen ersätter den tidigare handlingsplan som gällande åren 2016–2020. Nya nationella och regionala riktlinjer har tillkommit vilka genomsyrar den nya riktlinjen, med bland annat fokus på att öka insatser till våldsutövare och förstärka det våldspreventiva arbetet.

Riktlinjen utgör ett gemensamt dokument för Nora kommun mellan åren 2024–2030.

Uppdraget omfattar arbetet mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Den gäller för samtliga förvaltningar och kommunala bolag, samt föreslår en viljeriktning för Regionens, Polisens och civilsamhällets våldsförebyggande arbete för stärkt samverkan i kommunen.

En arbetsgrupp med representanter utsedda i samråd med förvaltningschefer har tagit fram denna riktlinje. Arbetsgruppen har inventerat och kartlagt behov- och utvecklingsområden (bilaga 3), samt gemensamt format underlaget till riktlinjen. Utgångspunkten i denna riktlinje följer Lindesbergs kommuns handlingsplan mot VINR, där representanter från samtliga kommunala verksamheter, Region Örebro län, Polisen och Brottsofferjouren deltagit.

Syfte

Syftet med riktlinjen är att förstärka det våldsförebyggande arbetet genom att samtliga verksamheter i kommunen aktivt arbetar för att förebygga, upptäcka och agera på alla former av våld i nära relation.

Riktlinjen avser även att uppmärksamma ökad risk för våld utsatthet hos särskilt utsatta grupper.² Arbetet ska utföras enligt lagar, förordningar och riktlinjer samt omfatta alla oavsett funktionsnedsättning, ålder, könsidentitet och könsuttryck, missbruks- och beroendeproblem, hedersrelaterat våld och förtryck och nationell minoritet.

Den här riktlinjen har som ändamål att i största möjliga mån hänga samman med kommunens övriga styrdokument då viktiga skyddsfaktorer för våldsförebyggande arbete inbegrips i ett

² Särskilt utsatta grupper är barn och unga, äldre, HBTQI, utlandsfödda, funktionsnedsättning, missbruk, prostituerade. Nationellt centrum för kvinnofrid (2023) [Att arbeta med särskilt utsatta \(NCK\)](#)

brett spektrum förebyggande insatser. Alla aktiviteter som vidtas för att uppfylla den här planen bör ha ett barnrättsperspektiv³ och ett jämställdhetsperspektiv.⁴

Riktlinjen ska skapa tydlighet i vad som behöver göras samt klargöra vem som ansvarar för genomförandet av insatserna i syfte att förebygga och minska negativa konsekvenser för individ och samhälle kopplat till våld i nära relationer. De insatser som föreslås i riktlinjen har som mål att stärka arbetet under perioden 2024–2030.

Mål, vision och insatsområden

Arbetet på kommunal nivå är helt avgörande för att våld i nära relationer ska förebyggas, upptäckas och för att de som utsätts eller riskerar att utsättas ska få ett välfungerande skydd och stöd.

Riktlinjens övergripande mål är att **våld i nära relation ska upphöra** i likhet med regeringens nationella 5 och Örebro läns jämställdhetspolitiska mål⁶. Bilaga 3 beskrivs vilka mål i Agenda 2030 som understödjer riktningen för arbetet.

Målet knyter an till Nora kommuns mål om Livskvalitet och delmålen:

- Nora kommun ska tillhandahålla välfärdstjänster och service av god kvalitet.
- Nora kommun fokuserar på alla barns kunskapsutveckling, trivsel och trygghet.

För att uppnå det övergripande målet om att våld i nära relation ska upphöra finns följande delmål:

1. Kommunens insatser i arbetet med våld i nära relationer ska vara kända för personal, chefer, medborgare och därmed även våldsutsatta och våldsutövare i Nora kommun.
2. Insatserna ska vara effektiva och anpassade till målgruppernas behov enligt gällande lagar och föreskrifter.

³ Ett barnrättsperspektiv innebär att man arbetar rättighetsbaserat och har strategier för arbetet med att genomföra FN:s konvention om barnets rättigheter. Det betyder exempelvis att säkerställa barnets rättigheter i åtgärder och beslut som rör barn. Barnombudsmannen (2021) [Det här är barnkonventionen](#)

⁴ Ett jämställdhetsperspektiv innebär en medvetenhet och en förståelse för hur biologiska, sociala och kulturella skillnader mellan kvinnor och män påverkar och formar oss som människor. Alla system som bygger på mänskliga aktiviteter innebär en risk för hur omedvetna fördomar om vad som anses vara "kvinnligt" respektive "manligt" påverkar utformningen eller användningen. Totalförsvarets forskningsinstitut (2023) [Jämställdhetsperspektiv](#)

⁵ Regeringskansliet (2016) [Mål för jämställdhet - Regeringen.se](#)

⁶ Länsstyrelsen [Örebro-lans-strategi-for-jamstallldhet-2021-2024.pdf \(lansstyrelsen.se\)](#)

3. Arbetet ska präglas av ett helhetsperspektiv där berörda myndigheter/organisationer och frivilligorganisationer samverkar och samordnar sina insatser så att individens behov sätts i centrum.
4. Kommunen ska arbeta aktivt och förebyggande mot våld i nära relation.

Nora kommuns gemensamma våldspreventiva vision:

” Genom kunskap, samverkan och gemensamt ansvar är vi kraftfulla i vårt arbete för ett samhälle fritt från våld! ”

Utvecklingsområden som identifierats för att uppnå ovanstående delmål:

- Kompetens- och kunskapsutveckling
- Stöd, hjälp och skydd till våldsutsatta, stöd till våldsutövare samt tillgänglig information
- Samverkan och samordning
- Våldsförebyggande arbete

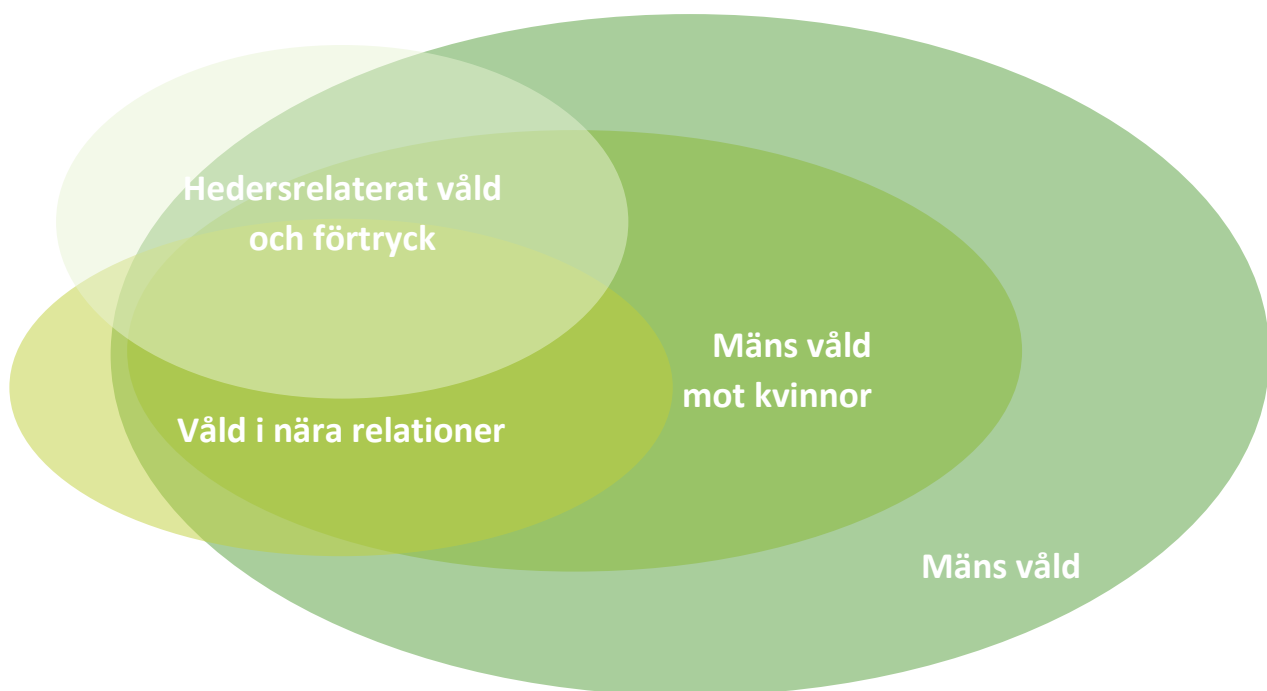
Riktlinjen beskriver konkreta aktiviteter för att nå uppsatta mål och identifierade utvecklingsområden (bilaga 1).

Revidering

Riktlinjen ska revideras år 2030, men kan vid behov revideras innan giltighetstiden gått ut.

Begrepp

Det finns olika sätt att gruppera och specificera våld och vad det inbegriper. Nedan definieras och beskrivs begreppen mäns våld, mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck.

Figur 1. Illustrerar relationen mellan mäns våld, mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck.⁷

Det större paraplyet i illustrationen, mäns våld, avser att beskriva det våld som män står för. Detta våld innefattar mäns våld mot andra män såväl som mäns våld mot kvinnor. Faktum är att män är kraftigt överrepresenterade som utövare av våld vare sig det handlar om våld mot kvinnor, mot andra män eller sig själva.⁸ Som synes i figuren är våld i nära relationer endast en del av det könsbaserade våldet.

Mäns våld mot kvinnor

Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer existerar överallt och förekommer oberoende av kulturell och religiös tillhörighet, etnicitet, sexualitet, social tillhörighet,

⁷ SOU 2015:55, s.51

⁸ Sveriges kommuner och Landsting (2017) *Förändringsarbete med våldsutövande män - Strategier för kvalitetsarbete.*

funktionsförmåga och ålder. Våld mot kvinnor betraktades länge som en privat angelägenhet. Först under de senaste decennierna har denna syn förändrats i grunden. Våld mot kvinnor erkänns i dag som en kränkning av de mänskliga rättigheterna, ett globalt samhällsproblem och ett allvarligt folkhälsoproblem. Trots att Sverige utnämns till en av världens mest jämställda länder förekommer och utövas våld mot kvinnor på flera arenor: inom familjen och i hemmet, på olika håll i samhället.⁹

Världshälsoorganisationen, WHO, uppskattar i en rapport från 2005 att mellan 30 och 60 procent av alla kvinnor någon gång under sin livstid har utsatts för fysiska och/eller sexuella övergrepp.¹⁰ Mäns våld mot kvinnor definieras av FN som alla former av könsrelaterat våld som resulterar i fysisk sexuell eller psykisk skada alternativt lidande för kvinnor, inklusive hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, både i det offentliga och i det privata.

Mäns våld mot kvinnor hänger samman med förställningar om kön, makt och sexualitet. När man väljer att lyfta ur och synliggöra och diskutera enbart *våld i nära relationer* lämnas en stor del av det våld som kvinnor och flickor utsätts för utanför. Våldtäkt och sexuella övergrepp av flickor och kvinnor av en okänd gärningsman, arbetsplatsrelaterat våld, sexuella trakasserier, grooming, prostitution och människohandel för sexuellt ändamål, är andra uttryck för våld mot kvinnor och flickor. Forskning visar att vi behöver lyfta begreppet mäns våld mot kvinnor för att primärprevention ska bli mer effektiv för att vi ska kunna nå, påverka, förändra och få fler män engagerade i det våldspreventiva arbetet.¹¹

Våld i nära relationer

Våld i nära relationer har ofta sin grund i kön, makt, sexualitet och kulturella föreställningar om dessa. Våld i nära relationer (VINR) inkluderar alla typer av våld som kan förekomma mellan närstående. Det kan vara såväl heterosexuella som HBTQI-relationer, syskon- och andra familje- och släktkonstellationer. Kännetecknande är att den utsatta har en nära relation till och ofta starka emotionella band till förövaren. Det försvårar möjligheten till motstånd och uppbrott. Våldet sker ofta inomhus i offrets egen bostad och ökar i allvar och intensitet ju längre relationen pågår.

⁹ Nationellt Centrum för kvinnofrid (2022) [Mäns våld mot kvinnor - ett globalt perspektiv - Nationellt centrum för kvinnofrid \(NCK\) - Uppsala universitet \(uu.se\)](#)

¹⁰ World Health Organization (2005) [WHO multi-country study on women's health and domestic violence against women \(who.int\)](#)

¹¹ Centrum för idrottsforskning (2023) [Idrottens ansvar att förebygga mäns våld mot kvinnor | CIF \(centrumforidrottsforskning.se\)](#)

Våld i nära relationer kan ta sig olika uttryck. Oftast förekommer en kombination av olika typer av våld.¹²

- *Latent våld* – det uttalade våldet där ilska och aggressivitet kan visa sig i kroppshållning och kroppsuttryck som skapar rädsla och upplevs som ett hot eller påminnelse om våldsamma konsekvenser.
- *Fysiskt våld* innebär allt våld från mindre allvarligt brott till dödligt våld. Ex. är att våldsutövaren slår, biter, river, örfilar, knytnävslag, slag med tillhyggen, kväver, sparkar, håller fast, inlåsning och fastbindning.
- *Psykiskt våld* kan handla utgöras av hot, verbala kränkningar, nedvärderande och kontrollerande beteende, begränsningar och kontroll av umgänge med vänner och familj. Ex på hot kan vara hot om fysiskt våld mot barn, familj och husdjur.
- *Sexuellt våld* kan innebära att den som är våldsutsatt tvingas ha sex mot sin vilja, tvingas ha sex med andra eller tvingas till prostitution, tvingas ha oskyddat sex, tvingas mot sin vilja bli fotograferad eller filmad.
- *Materiellt våld* avser våld som utövaren riktar mot kläder, möbler, datorer och mobiltelefoner eller andra betydelsefulla saker för den som är våldsutsatt.
- *Ekonomiskt våld* handlar ofta om den våldsutsatta inte är insatt i sin egen eller den gemensamma ekonomin. Andra exempel är att den som är våldsutsatt tvingas ta lån eller stora krediter samt köpa saker på avbetalning.
- *Försummelse och vanvård* handlar om ett medvetet val med syfte att skada eller skapa otrygghet för personer som är i behov av vård eller omsorg pga. ålder eller funktionshinder. Den som är våldsutsatt kan vara i beroendeställning till våldsutövaren för att klara sin vardag.
- *Våld riktat mot ett funktionshinder* är en typ av våld där diagnosen, neuropsykiatriska, intellektuella eller psykiska, står i centrum för våldet.
- *Hedersrelaterat våld och förtryck* har sin grund i synen på kyskhet och oskuld som är starkt kopplat till familjens heder. Familjemedlemmar kontrolleras och begränsas på olika sätt. Våldet utförs av kollektivet, dvs medlemmar från familjen och släkten.
- *Våld mot husdjur* är en kvarhållande faktor för en våldsutsatt person. Våldet kan bestå i att husdjuret blir fysiskt misshandlad och att våldsutövaren hotar att döda husdjuret vid separation.

¹² Södertälje kommun (2021–2023) [Handlingsplan mot våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck \(sodertalje.se\)](https://www.sodertalje.se/Handlingsplan%20mot%20v%C3%A5ld%20i%20n%C3%A4ra%20relation%20och%20hedersrelaterat%20v%C3%A5ld%20och%20f%C3%B6rtryck)

Våldspyramiden

Våldspyramiden är ett annat sätt att illustrera våldets breda innebörd. Våld är inte bara slag och sparkar utan även elaka kommentarer, taskiga skämt, blickar, nedvärderande bilder, hot och även rasistiska, sexistiska eller funkofobiska skämt. Modellen illustrerar också hur lindrigt våld hänger ihop med grovt våld. Det lindriga våldet, längst ner i våldspyramiden är vanligt förekommande men har lågt erkännande. Våldigt få kopplar samman kränkande skämt eller att himla med ögonen med våld. Tillåtande av det lindriga våldet göder det grova våldet. Ju mer vi tillåter lindriga former av våld desto större är risken att grovt våld förekommer.¹³

Figur 2. Våldspyramiden illustrerar våldets breda innebörd samt beskriver sambandet mellan lindrigt våld och grovt våld.

Våld i ungas relationer

Våld i unga relationer, åldern 15–24 år, är när en ung person utsätter sin partner för våld eller när en ung person blir utsatt för våld. Utöver psykiskt, fysiskt och sexuellt våld i unga relationer är hot och kontroll via internet och sociala medier vanligt förekommande. Genom digitala verktyg, t ex positioneringsappar, kan kontroll ske över var en person befinner sig. Unga personer utsatta för våld är ofta inte medvetna om att de är utsatta för brottslighet, därför söker de inte hjälp eller anmäler till polisen. Unga söker ofta stöd hos jämnåriga vänner. I en undersökning som Brå (2018) gjort visar det sig att var femte person i åldrarna 16–24 år utsatts för våld av en nuvarande eller tidigare partner. Få har anmält händelserna till polisen.

Hedersrelaterat våld och förtryck

Jämställdhetsmyndigheten definierar hedersrelaterat våld och förtryck genom följande beskrivning: Hedersrelaterat våld och förtryck bygger på starkt patriarkala och heteronormativa föreställningar. Centralt för hedersrelaterat våld och förtryck är främst dess kollektiva uttryck. Hedersrelaterat våld och förtryck kännetecknas bland annat av att individens rättigheter och intressen anses vara underordnade familjens. Individens handlingar anses påverka hela familjens och kollektivets anseende och individens sexualitet är en angelägenhet för hela familjen. Hedersrelaterat våld och förtryck innebär att människor, främst flickor och kvinnor men även pojkar och män och HBTQI-personer, begränsas i sina

¹³ Borås stad (2022) [Borås Stad \(boras.se\)](https://boras.se)

liv och utsätts för påtryckningar och våld som syftar till att upprätthålla familjens kontroll över individen. Kontrollen kan sträcka sig från vardagliga former av begränsningar som berör exempelvis klädval, socialt umgänge och rörelsefrihet till livsval som utbildning, jobb, oskuldsnorm, giftermål och skilsmässa. I sin yttersta form resulterar hederstänkandet i hot om våld och våld, inklusive dödligt våld. Våldet och förtrycket drabbar dock inte endast flickor och kvinnor utan även pojkar och män, och både män och kvinnor kan vara förövare. HBTQI-personer kan bli utsatta på grund av att deras sexuella läggning inte accepteras.¹⁴ Hedersrelaterat våld och förtryck förekommer i hela världen, och även i Nora. Att ha samsyn i frågan lokalt om vad hedersrelaterat våld och förtryck innebär är viktigt för att bedriva arbetet på ett verkningfullt och ändamålsenligt sätt. Örebro universitet har gjort en kartläggning för att undersöka det hedersrelaterade våldets karaktär och omfattning i Stockholm, Göteborgs stad och Malmö. Kartläggningens resultat visar att mellan 7–9 procent av unga i storstäderna lever med kollektivt legitimerat våld. Mellan 10–20 procent begränsas av oskuldsnormer. Både unga män och unga kvinnor är utsatta.¹⁵

Prostitution och människohandel för sexuella ändamål

I Örebro läns strategi (Operation kvinnofrid) är personer utsatta för prostitution och människohandel med sexuella ändamål en egen målgrupp. Enligt svensk lagstiftning har myndigheter ett betydande ansvar för att förebygga människohandel, lagföra förövare och erbjuda stöd och skydd för offer för människohandel. Köp av sex är förbjudet eftersom lagstiftningen vilar på uppfattningen att det är övergrepp. Studier visar att prostitution och människohandel är nära sammankopplade och förekommer i stora delar av Sverige och drabbar på olika sätt flickor, kvinnor, pojkar och män. De drabbade är ofta utsatta för hot, våld och våldtäkt. Till riskgrupper räknas ensamkommande barn (särskilt pojkar), personer med fysisk eller psykisk funktionsnedsättning, personer som varit utsatta för sexuella övergrepp eller med självskadebeteende samt unga HBTQI-personer. Studier visar att unga HBTQI-personer har större erfarenhet av både sexuell exploatering på internet och av prostitution än andra unga.¹⁶ Det är mycket viktigt att yrkesverksamma i Nora kommun har kunskap om, och kan identifiera och upptäcka offer för prostitution och människohandel. Samverkan är en avgörande faktor för framgång i arbetet mot människohandel och prostitution. I Region Stockholm finns regionkoordinatorer mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål (POM) som har i uppgift att bistå myndigheter med stöd vid ärenden som rör människohandel. Kommuner kan få expertishjälp och utbildning av POM. Regionskoordinatorerna är anställda inom socialtjänsten, Stockholms stad.

¹⁴ Jämställdhetsmyndigheten (2021) [Hedersrelaterat våld och förtryck | Jämställdhetsmyndigheten \(jamstalldhetsmyndigheten.se\)](https://www.jamstalldhetsmyndigheten.se)

¹⁵ Nationellt Centrum för kvinnofrid (2023) [Hedersrelaterat våld och förtryck - Nationellt centrum för kvinnofrid \(NCK\) - Uppsala universitet \(uu.se\)](https://www.nck.se)

¹⁶ Socialdepartementet (2018) [Regeringens proposition](https://www.regeringen.se)

Våldets omfattning

Statistik från Brå visar att i ungefär en femtedel av samtliga anmälda misshandelsbrott i Sverige under 2019 hade offret en nära relation till gärningsmannen. I den nationella trygghetsundersökningen (2016) uppgav 18 procent av de drabbade att gärningspersonen var en närstående.¹⁷ Under 2018 dödades 22 kvinnor av en närstående man. Det är mer än en fördubbling från 2017 då 10 kvinnor dödades. Under 2019 dödades 16 kvinnor av förövare som de haft en pågående eller avslutad parrelation med. Motsvarande siffra för män var 2. 80 procent av det dödliga våldet sker i hemmet. Det dödliga våldet är ofta kulmen på en lång cykel av våld och hot. Separation och svartsjuka är de främsta orsakerna till dödligt våld men även psykisk ohälsa/psykisk sjukdom.¹⁸ I fyra av tio fall har gärningspersonen sökt vårdkontakt eller vårdats för psykisk ohälsa/ psykisk sjukdom vid något tillfälle innan brottet. En tredjedel av gärningsmännen vid dödligt våld har varit inskriven på psykiatrisk slutenvård innan brottet och i en fjärdedel av fallen begår män självmord efter dådet.¹⁹ Vid dödligt våld inom familjen är det minst 10 barn varje år som blir kvar efter förlust av en förälder.

Ungefär vart tionde barn i Sverige har någon gång upplevt våld från den ena föräldern mot den andra, och vart tjugonde barn upplever våld ofta. Att utsätta barn för att se, höra och på andra sätt uppleva våld och dess konsekvenser är ett brott och kan betraktas som en typ av barnmisshandel. Ungefär 60 procent av de barn som bevittnat våld är själva utsatta. Ungefär en tredjedel av de föräldrar som utövar våld mot barn är kvinnor. Det finns oftast stora brister i föräldraförmågan hos föräldrar som slår sina barn som exempelvis bristande ansvarstagande, fysisk och känslomässig försummelse, bristande förståelse för barns utvecklingsnivå och känslomässig gränslöshet.²⁰

Våldets kostnader

Då anmälningsfrekvensen är låg är det svårt att beräkna samhällets kostnader. Många berättar inte om sin våldsutsatthet och därav döljs kostnaderna bakom andra samhällsproblem. Det kan till exempel röra sig om arbetslöshet, alkoholism och depression, vilka alla är tillstånd som kan ha anknytning till ökad risk för våld. Framförallt är det svårt att värdera försämrad livskvalité, rädsla, frihetsinskränkning, psykiska problem och minskad självkänsla som våldet med stor risk kan bidra till för den våldsutsatta. Våld i nära relationer medför både

¹⁷ Brottsförebyggande rådet. [Våld och misshandel - Brottsförebyggande rådet \(bra.se\)](#)

¹⁸ NCK (2023) [Dödligt våld i nära relationer - Nationellt centrum för kvinnofrid \(NCK\)](#)

¹⁹ Brottsförebyggande rådet (2019) [Dödligt våld i Sverige 1990–2017 \(bra.se\)](#)

²⁰ SOU 2015:55 [Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck - Regeringen.se](#)

ekonomiska förluster för samhället och för individen. Europeiska jämställdhetsinstitutet (EIGE) uppskattade kostnaderna för mäns våld mot kvinnor i Sverige under 2019 till cirka 6,6 miljarder euro (cirka 75 miljarder svenska kronor). Kostnaderna för könsrelaterat våld mot män uppskattas i samma studie till cirka 1,8 miljarder euro (cirka 20 miljarder svenska kronor). Det partnerrelaterade våldet mot kvinnor i Sverige uppskattas kosta 3,4 miljarder euro (cirka 38 miljarder svenska kronor).²¹

I en studie med syftet att identifiera och uppskatta långsiktiga konsekvenserna för våldsoffer studerades närmare 7 000 individer mellan åren 1998–2002 som uppsökt sjukhus på grund av att de utsatts för våld. Brottsoffren jämförs med individer med liknande egenskaper som inte sökte sjukvård för våld. Grupperna följdes därefter i åtta år. I studien framgår det att sjukfrånvaron bland både våldsutsatta kvinnor och män ökade med över 20 procent. Effekten kvarstod i många år. Våldsutsatta kvinnors arbetsinkomster minskade med 25 procent och våldsutsatta mäns inkomster minskade med 14 procent. Studien visar också att risken att dö i förtid ökade med 17 gånger för kvinnorna och 10 gånger för männen. Till stor del beror ökningen på en förhöjd risk för självmord. Kostnaderna för ohälsa och den förhöjda risken för självmord under de första åtta åren efter våldsdådet landar på totalt till 1,4 miljoner kronor för varje våldsutsatt kvinna och 1,5 miljoner kronor för varje våldsutsatt man.²² Män och pojkars våld kostar samhället mycket i både lidande och pengar. Det finns därav enorma vinster i att utveckla arbetet med tidiga våldsförebyggande insatser framförallt innan våldet uppstår.²³

Utgångspunkter

Riktlinjens utformning bygger på en kartläggning av nuvarande våldsförebyggande insatser samt de behov som representanter från de olika verksamheterna uttryckt. Arbetsgruppen har fungerat som en referensgrupp med stöd och synpunkter till dokumentets riktning och aktiviteter.

Riktlinjen har tagit utgångspunkt från:

²¹ NCK (2023) [Kostnader för mäns våld mot kvinnor - Nationellt centrum för kvinnofrid \(NCK\)](#)

²² Institutet för arbetsmarknads och utbildningspolitisk utvärdering (2017) [Våldsbrott får stora konsekvenser för offrets hälsa och arbetsliv](#)

²³ Sveriges kommuner och Landsting (2017) *Förändringsarbete med våldsutövande män - Strategier för kvalitetsarbete.*

- *En handbok: inget att vänta på.*²⁴
- *Utredningen: en uppväxt fri från våld – en samlad nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck.*²⁵
- *En kommun fri från våld: många små steg tillsammans gör skillnad.*²⁶
- *Risk- och skyddsfaktorer – vad vet vi och vad kan göras med kunskapen?*²⁷
- *Våldsprevention i Sverige: En forskningsöversikt.*²⁸
- *Åtgärdsprogram för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 2021–2023.*²⁹

Avstamp i jämställdhetspolitiken

Arbetet mot våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor är en central del av svensk jämställdhetspolitik. För att mäns våld mot kvinnor ska upphöra behöver kvinnor och män, flickor och pojkar, ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. Våld mot kvinnor motverkar jämställdhetens grundläggande utgångspunkt – att relationen mellan kvinnor och män ska präglas av ömsesidig respekt, hänsyn och tolerans. Våldet är ett allvarligt hinder för jämställdhet och kvinnors fulla åtnjutande av mänskliga rättigheter.³⁰

Att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv är det övergripande målet för svensk jämställdhetspolitik som antagits med bred politisk enighet.

Det övergripande målet finns nedbrutet i sex delmål som anger fokus och inriktning för jämställdhetspolitiken:³¹

- *En jämn fördelning av makt och inflytande.* Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattande.
- *Ekonomisk jämställdhet.* Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
- *Jämställd utbildning.* Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.
- *Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet.* Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.

²⁴ Jämställdhetsmyndigheten (2022) [Handbok för våldsförebyggande arbete \(jamstalldhet.se\)](https://www.jamstalldhet.se/Handbok%20for%20v%C3%A4ldsf%C3%B6rebyggande%20arbete)

²⁵ Regeringskansliet (2022) [En uppväxt fri från våld - Regeringen.se](https://www.regeringen.se/uppvaext-fri-fran-vald)

²⁶ MÄN (2017) [MÄN - En kommun fri från våld \(mfj.se\)](https://www.men.se/en-kommun-fri-fran-vald)

²⁷ RI.SE (2021) [Microsoft Word - RISE LST RS-faktorer rapport MJ v10b D.docx \(diva-portal.org\)](https://www.ri.se/microsoft-word-ri-se-lst-rs-faktorer-rapport-mj-v10b-d.docx)

²⁸ Stockholms universitet (2020) [Microsoft Word - Våldsprevention slutrapport.docx \(jamstalldhet.se\)](https://www.su.se/v%C3%A4ldsprevention-slutrapport)

²⁹ Regeringskansliet (2021) [Åtgärdsprogram för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor](https://www.regeringen.se/attgardsprogram-for-att-forebygga-och-bekampa-mens-vald-mot-kvinnor)

³⁰ Jämställdhetsmyndigheten (2020) [Våldsprevention i Sverige: en forskningsöversikt](https://www.jamstalldhet.se/v%C3%A4ldsprevention-i-sverige-en-forsknings%C3%B6versikt)

³¹ Jämställdhetsmyndigheten (2020) [Inget att vänta på - handbok för våldsförebyggande arbete](https://www.jamstalldhet.se/inget-att-ventna-pa-handbok-for-v%C3%A4ldsf%C3%B6rebyggande-arbete)

- *Jämställd hälsa.* Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma förutsättning för en god hälsa och erbjudas vård och omsorg på lika villkor.
- *Mäns våld mot kvinnor ska upphöra.* Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Preventionsnivåer

Samhällets arbete för att hantera våldets konsekvenser har tidigare framförallt tenderat att handla om att erbjuda våldsutsatta och våldsutövare stöd, skydd och behandling. Med andra ord har fokus legat på individuella insatser för att ge vård och stöd till utsatta och att undvika att våldet upprepas. Vi vet emellertid att mörkertalet av våldsutsatta är stort. Om vi enbart fokuserar insatser där våldet redan upptäckts försummas de våldsutsatta som i dagsläget är en del av det stora mörkertalet. Regeringen har på grund av det förespråkat en ambitionshöjning med ett perspektivskifte som innebär att i högre grad fokusera på faktorer som har betydelse för våldets förekomst. Det våldsförebyggande arbetet skall utökas för att förhindra att våld upprepas men också att förebygga att våld överhuvudtaget ens uppstår. Därför krävs insatser på flera nivåer samtidigt.³²

Det våldsförebyggande arbete kan delas upp i tre nivåer; universellt, selektivt och indikerat. Dessa nivåer beskrivs i figur 3 nedan också som förebygga, upptäcka och agera. Ambitionshöjningen med Nora kommuns riktlinje är att utveckla en kunskapsbaserad våldsförebyggande praktik som utförs på flera arenor samtidigt och riktas till breda grupper i befolkningen, med särskild angelägenhet att fokusera på målgruppen barn och unga.

³² Jämställdhetsmyndigheten (2022) [Handbok för våldsförebyggande arbete \(jamstalldhetsmyndigheten.se\)](https://www.jamstalldhetsmyndigheten.se)

Figur 3. Modell våldsprevention inspirerad av Socialstyrelsens modell.³³

Det arbete som i dagsläget bedrivs av verksamheter i Nora kommun kopplat till våld i nära relationer presenteras i bilaga 3 och har tagits fram genom en kartläggning av befintliga insatser via Nätverket mot VINR i Nora. För ett verkningsfullt och utökat arbete kan det fortsatta arbetet med fördel ta utgångspunkt från redan befintliga insatser.

Förebygga

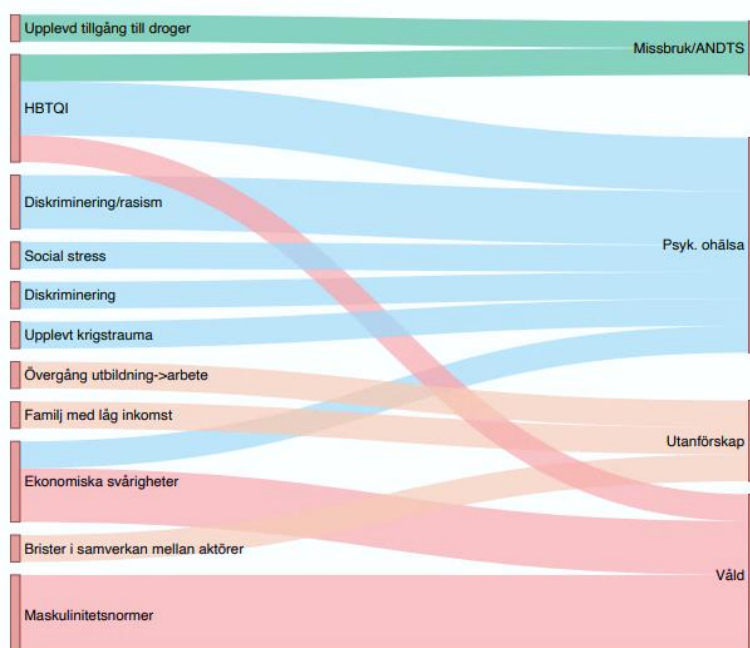
Universell våldsprevention är hälsofrämjande och förebyggande insatser som inkluderar alla invånare i Nora kommun. Det är insatser för att motverka att våld överhuvudtaget uppstår. Våldsförebyggande arbete kan ske på olika sätt och inom olika kommunala verksamheter. Som exempel kan nämnas, förskolan, skolan, vuxenutbildningen, elevhälsan, föräldraskapsstödet samt samhällsorienteringen för nyanlända. I en fokusgruppstudie gjord av Brå framgår att ökad kunskap om våld hos personal är en viktig del i det förebyggandet arbetet.³⁴

Genom att ta del av evidensbaserad forskning om påverkbara faktorer med signifikant inverkan på våld får vi ett underlag på vilka insatser som kan ge effekt och därav en vägvisning över prioriterade satsningar för tidiga förebyggande insatser mot våld. Dessa faktorer benämns som risk och skyddsfaktorer. Figur 4 belyser vilka riskfaktorer på samhällsnivå som är specifika för våld, men också vilka riskfaktorer som är gemensamma för

³³ Socialstyrelsen (2021) [Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld - ett utbildningsmaterial för socialtjänsten \(socialstyrelsen.se\)](https://www.socialstyrelsen.se/utbildning-och-utveckling/utbildningsmaterial-for-socialtjansten)

olika problemutfall. Enligt den kunskapssammanställning av forskning som modellen nedan bygger på ses störst samband mellan våld och maskulinitetsnormer, följt av ekonomiska svårigheter och HBTQI.³⁵

Ett universellt våldsförebyggande arbete behöver därav ta hänsyn till hur normer kring maskulinitet och kvinnors och flickors självbestämmanderätt formas i olika sammanhang. Det förebyggande arbetet bör alltid beakta risk- och skyddsfaktorer av betydelse för förekomst av våld samt främja alternativ till våld i sammanhang där dessa faktorer är relevanta och möjliga att påverka.³⁶

Figur 4. Riskfaktorer på samhällsnivå.³⁷

Våld är ett komplext fenomen som behöver förstås på flera olika nivåer. Den socioekologiska modellen är användbar i våldsprevention då den redogör våld som ett mångfacetterat problem som påverkas av såväl individuella, sociala, kulturella och strukturella faktorer. Modellen har framhållits som ett ramverk för att förstå och påvisa hur människors livsmiljö – från individ till samhälle - kan innehålla en mängd riskfaktorer för våld. Det innebär att förebyggande insatser behöver genomföras i hela livsmiljön och på flera arenor samtidigt.³⁸ I den här riktlinjen har den socioekologiska modellen och kända risk- och skyddsfaktorer för våld använts som utgångspunkt för utformning av våldsförebyggande insatser. Den största skadereducerande effekten uppnås genom insatser som riktas mot den allmänna befolkningen,

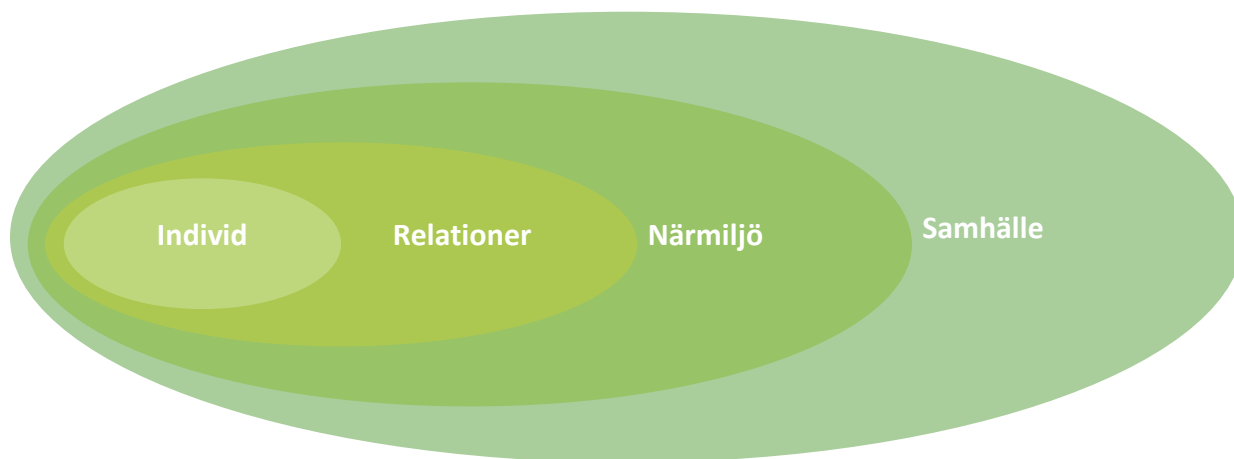
³⁵ Social & Health Impact Center (2021) [Risk- och skyddsfaktorer - vad vet vi och vad kan göras med kunskapen?](#)

³⁶ Jämställdhetsmyndigheten (2022) [Handbok för våldsförebyggande arbete \(jamstalldhetsmyndigheten.se\)](#)

³⁷ Social & Health Impact Center (2021) [Risk- och skyddsfaktorer - vad vet vi och vad kan göras med kunskapen?](#)

³⁸ Jämställdhetsmyndigheten (2022) [Handbok för våldsförebyggande arbete \(jamstalldhetsmyndigheten.se\)](#)

det vill säga universell prevention. Att genom en universell insats söka mesta möjliga effekt för största möjliga mängd människor har större förebyggande effekt än en stor indikerad insats till några få.

Figur 5. Den socioekologiska modellen³⁹

Genusvetenskapliga perspektiv

Med utgångspunkt av figur 4 och 5 ovan är en genusförändrande ansats av vikt i det våldsförebyggande arbetet, det vill säga förändringar i attityder eller destruktiva könsnormer såsom maskulinitetsnormen. Världshälsoorganisationen WHO lyfter att betydelsefulla strategier för att förbygga mäns våld mot kvinnor är att förändra kulturella och sociala normer som stödjer våld och att främja jämställdhet.⁴⁰ När det gäller att förebygga mäns våld mot flickor och kvinnor är insatser som tar hänsyn till genus ur ett kritiskt perspektiv effektiva för att uppnå beteendeförändringar och tycks vara särskilt effektiv när det handlar om att förebygga våld i nära relationer.⁴¹

Maskulinitetsnormer

Enkelt uttryckt är maskulinitetsnormer en samling föreställningar och ideal som anger hur en man ska bete sig och vara för att accepteras socialt eller uppnå social status i en familj, en grupp eller i samhället i stort. Normer för maskulinitet är oskrivna regler och förväntningar på män och pojkar som påverkar deras livsvillkor och livserfarenheter på ett genomgripande sätt.

³⁹ Jämställdhetsmyndigheten (2020) [Våldsprevention i Sverige - en forskningsöversikt](#)

⁴⁰ WHO (2007) *Engaging men and boys in changing gender-based inequity in health: Evidence from programme interventions*. Geneva: World Health Organization.

⁴¹ Jämställdhetsmyndigheten (2022) [Handbok för våldsförebyggande arbete \(jamstalldhetensmyndigheten.se\)](#)

om än på olika vis för olika individer. Däremot är det mer regel än undantag att män och pojkar på något sätt förhåller sig till vanligt förekommande ideal och maskulinitet.⁴²

GBTQI⁴³

GBTQI-personer har en förhöjd risk att utsättas för våld i nära relationer. Heteronormativiteten i samhället innebär att våld i samkönade relationer osynliggörs eller bagatelliseras. Konsekvenserna är att omgivningen får svårare att se, förstå och hantera våldet. Det saknas medvetenhet om att en medföljande samkönad person vid till exempel myndighets- eller vårdkontakt kan vara förövaren. GBTQI-personer tenderar att inte anmäla våldet i samma utsträckning som heterosexuella personer, vilket tyder på att gruppen har kollektiva negativa erfarenheter från myndigheter och organisationer.

Unga GBTQI-personer har en signifikant högre grad av erfarenhet av våld från någon vuxen i sin familj än vad heterosexuella ungdomar har.

”Outing” är ett engelskt uttryck som handlar om att en person offentliggör någon annans homo- eller bisexualitet eller transidentitet mot hens vilja. Att det ens är möjligt att hota med outing bygger på förvissningen om att samhället, och troligen därför även människorna i den utsatta personens närhet, är homofobiska. Hotet fungerar som verktyg för att tvinga en person att göra något som hen egentligen inte vill.⁴⁴

Upptäcka

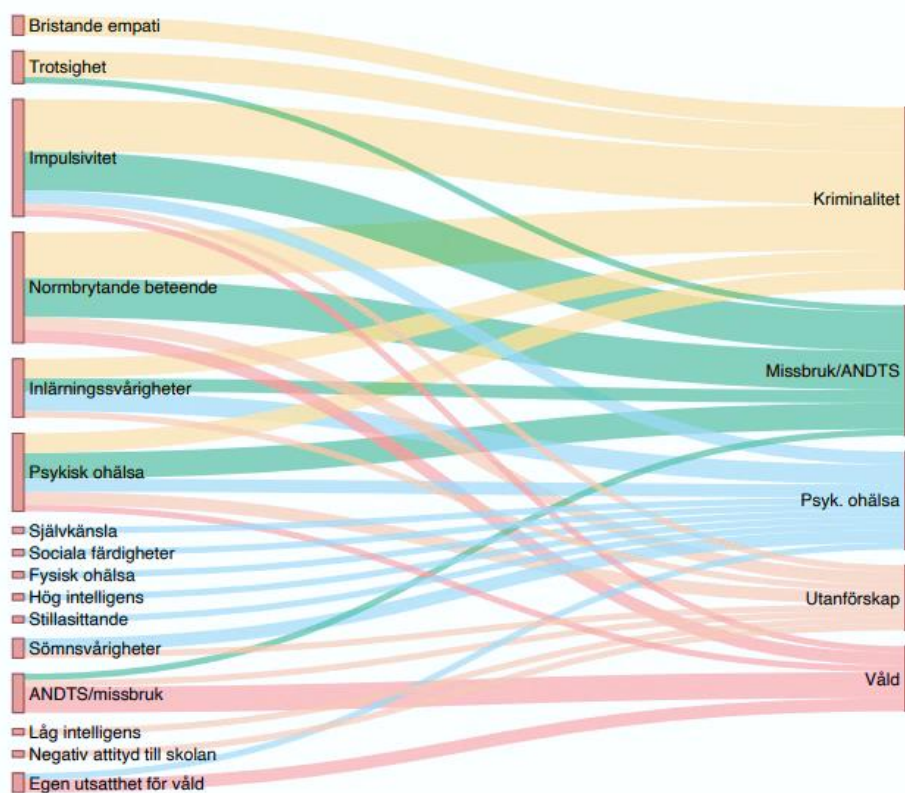
Selektivt förebyggande arbete riktar sig till avgränsande grupper som bedöms ha en förhöjd risk att utsättas för eller kan komma att utöva våld. Förebyggande insatser på den här nivån i Nora kommun kan handla om verksamheternas möjligheter att uppmärksamma våld. För att göra det möjligt behöver personalens kunskap och kompetens om riskfaktorer för våld samt hur man ställer frågor om våld.

Figur 6 visar bland annat riskfaktorer för både våldsutsatthet och våldsbenägenhet på individnivå. Det starkaste sambandet på individnivå är missbruk av ANDTS (alkohol, narkotika, doping, tobak, spel om pengar), följt av normbrytande beteende, egen utsatthet för våld, psykisk ohälsa, impulsivitet.

⁴² Sveriges Kommuner och Landsting (2018) [Förändringsarbete med våldsutövande män | SKR](#)

⁴³ Gbtqi är ett paraplybegrepp för homosexuella, bisexuella, transpersoner, personer med queera uttryck och identiteter och intersexpersoner. [Hbtqi - RFSL : RFSL](#)

⁴⁴ Nationellt Centrum för Kvinnofrid (2023) [Ämnesguider om våld mot hbtqi-personer](#)

Figur 6. Riskfaktorer för våldsutsatthet eller våldsbenägenhet på individnivå.⁴⁵

ANDTS/missbruk

Personer i missbruk eller beroende befinner sig många gånger i livssituationer som ökar risken att utsättas för våld. Ofta befinner sig personer i missbruk i en utsatt situation socialt och ekonomiskt genom en högre grad av isolering, begränsat socialt nätverk och står ofta i en beroendeställning till förövaren. Detta kan göra det betydligt svårare att bryta upp från relationer som präglas av våld. Den som utövar våldet kan vara den som förser denne med droger och upprätthåller dennes missbruk. Beroendet av den våldsutövande partnern ökar därmed och känslan av att det inte finns hjälp att få stärks. En annan aspekt som gör gruppen extra sårbar är att omgivningen kan se våldet som en konsekvens av missbruket, vilket medför att våldsutsattheten eller våldsbenägenheten förbises. Det är av vikt att missbrukande personer som söker stöd och hjälp för våld möts av förståelse och kunskap.

Förutsättningarna att få kunskap om våldsutsatthet hos gruppen är goda eftersom de ofta redan har kontakter med olika typer av stödverksamheter. Däremot är den våldsutsattas benägenhet att berätta om våldet ofta mycket låg, grundat i tidigare erfarenheter av dåligt bemötande eller rädsla för att deras missbruk och eventuella kriminalitet ska komma till myndigheternas kännedom om de söker vård eller polisanmäler. Därav är det mycket viktigt att verksamheter

⁴⁵ Social & Health Impact Center (2021) [Risk- och skyddsfaktorer - vad vet vi och vad kan göras med kunskapen?](#)

besitter specifik kunskap om våld och missbruk så att utsatta får adekvat stöd i sin våldsutsatthet. På så sätt kan verksamheterna bygga upp ett förtroende som underlättar för fler att våga berätta om våldet, vilket i sin tur leder att fler får den hjälp och det stöd de behöver.⁴⁶

Normbrytande beteende

Normbrytande beteende är i det här sammanhanget ett uttryck för negativa och destruktiva beteenden som på olika sätt innebär att regler och normer i det samhälle som individen lever i överträds. Det kan handla om brottsliga och kriminella handlingar, men definitionen innefattar även beteenden som inte är formella lagöverträdelser utan snarare allvarliga regel eller normbrott. Ett aggressivt normbrytande beteende är grövre förseelser som kan handla om att slåss, hota, sexuellt ofreda andra och plåga djur. Hos barn och unga kan ett icke-aggressivt normbrytande beteende handla om att bryta mot föräldrars regler, skolka, snatta, stjäla, och klottra.⁴⁷

Hela samhället behöver flytta fram positionerna och agera tidigt på identifierade normbrytande beteenden. Det kan handla om saker som syns på ett tidigt stadiet i riskfamiljer och hos riskpersoner i unga år. Ofta finns det normbrytande beteende i hela familjer. Många av de som har normbrytande beteende har exempelvis långvarig erfarenhet av våld i hemmet. Något som de utsätts för eller åskådat när de är små som sen skapar problem och kan bidra till olika typer av normbrytande beteende hos barnet. Det behövs tidigt stöd för att komma till rätta med problem och svårigheter av olika slag.

Barn som agerar med normbrytande beteende är en trend som går ner i åldrarna. Redan i förskoleålder eller hos nyblivna föräldrar kan avvikande beteenden, sociala svårigheter eller missförhållanden i hemmet synas. Det finns idag goda kunskaper om riskfaktorer och riskfamiljer, vilka behöver impliceras i daglig praxis för att hjälpa familjer och barn. En liten insats till nyblivna föräldrar och till barn kan hjälpa oss att besvara de väldigt svåra insatserna som man kanske behöver göra när barnen är i tonåren då de inte fångats upp i tid och därav utvecklat ett aggressivt normbrytande beteende och börjat sin kriminella bana. Vid den tidpunkten är det många gånger försent. Normer grundläggs tidigt. Små insatser men som håller över tid, har väldigt goda effekter visar internationell forskning.⁴⁸

Agera

Indikerat våldsförebyggande arbete är akuta och behandlande insatser efter att våld har skett, till exempel bearbetning av trauma, rehabilitering av vittnen och offer, eller behandling av

⁴⁶ Nationellt Centrum för Kvinnofrid (2022) [Missbruk och utsatthet för våld](#)

⁴⁷ Kunskapsguiden (2021) [Risk- och skyddsfaktorer för normbrytande beteende - Kunskapsguiden](#)

⁴⁸ Sveriges Kommuner och Regioner (2022) [Motverka normbrytande beteende och förebyggande socialt fältarbete | SKR](#)

förövare. Insatsen riktas till dem som redan har erfarenhet av våld antingen som offer eller förövare.

Verksamheter i kommunen bör samverka med både interna och externa aktörer kring insatser då olika aktörer ansvarar för olika delar av insatser kring våldsutsatta och barn som upplever våld. Detta för att inte motverka varandras insatser eller att den våldsutsatta hamnar i organisatoriska mellanrum.⁴⁹

Ansvar och roller

Alla förvaltningar och bolag i Nora kommun ska inom ramen för sina uppdrag arbeta mot våld i nära relationer. Förvaltningarnas verksamheter ansvarar för att upprätthålla interna rutiner för hantering av våld i nära relationer. Varje förvaltning och bolag ansvarar för att arbetet utförs rättssäkert. I allt arbete med planering, utförande och uppföljning behöver nedan perspektiv beaktas.

- Jämställdhets- och jämlikhetsperspektivet
- Barnrättsperspektivet
- Intersektionalitet⁵⁰

Bildningsförvaltningen

Skolan är ett nav för våldsförebyggande arbete med barn och unga. Här finns stora möjligheter till universellt våldsförebyggande arbete, det vill säga tidiga insatser som riktar sig till alla på skolan, inte bara en särskild grupp eller individ.

Barn har ofta redan i förskoleålder en klar uppfattning om förväntningar på tjejer och killar, där killar är eller förväntas vara busiga, bråkiga och kaxiga medan tjejer är eller förväntas vara duktiga, lugna och tysta. När barnen blivit några år äldre är skolan den vanligaste platsen för misshandel, hot och sexuella kränkningar⁵¹ och enligt Folkhälsomyndigheten ökar mobbning i Sverige.⁵² Ett återkommande mönster är att tjejer är särskilt otrygga och utsatta för många former av våld, såsom mobbning och sexuella trakasserier.

Förskolan och skolan är en utmärkt plats att arbeta med våldsprevention, vilket det finns stöd för i både skollag och läroplan. Det finns dessutom evidens för att våldsprevention i skolan

⁴⁹ Socialstyrelsen (2014:4) *Föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relation*.

⁵⁰ Intersektionalitet är ett analytiskt perspektiv som vill belysa hur relationer av överordning och underordning skapas och upprätthålls i samspel mellan bland annat ras/etnicitet, kön/ genus, funktionsvariationer, klass, ålder, sexualitet och religion

⁵¹ Jämställdhetsmyndigheten (2022) [Handbok för våldsförebyggande arbete \(jamstalldhetsmyndigheten.se\)](https://www.jamstalldhetsmyndigheten.se)

⁵² Folkhälsomyndigheten (2018) [Skolbarns hälsovanor i Sverige 2017/2018 – grundrapport – Folkhälsomyndigheten \(folkhalso myndigheten.se\)](https://www.folkhalsomyndigheten.se)

fungerar genom en rad olika insatser.⁵³ Minskad acceptans och förekomst av våld i skolan gör att våldet minskar även på andra platser.⁵⁴ Förskola och skola möter dessutom alla barn och i ett tidigt skede i livet, vilket ytterligare talar för att arbeta med universell prevention just där.

Skolan har också ansvar för att uppmärksamma varningssignaler, normbrytande beteende och följa rutiner och vid misstanke eller oro göra anmälan till socialtjänsten och/eller polis. Det är därför nödvändigt att förskolornas och skolornas personal har grundläggande kunskap om våld och vilka konsekvenser det får för de som är utsatta.

Kommunala bolagen

Anställda inom NoraBostäder såsom förvaltare, fastighetsansvariga, driftansvariga och andra som arbetar med bosociala frågor är en viktig samverkanspart för att förebygga och arbeta mot missförhållanden i hemmet.

Personal inom Norabostäder gör orosanmälan till socialtjänsten om de befarar eller får kännedom över att någon hyresgäst far illa. Det är därför viktigt att det finns rutiner som fungerar som ett stöd för personal hur de ska agera när våld och missförhållanden uppmärksammas hos hyresgäster. Det finns en utarbetad samverkan mellan Norabostäder och socialtjänsten. Våldsutsatta har förtur till ett snabbt nytt permanent boende.

Nora Bostäder arbetar med civilkurage men har valt att istället benämna det "Våga bry sig". Det handlar om att uppmärksamma civila att våga ingripa för att förändra en situation genom att larma polisen när man hör bråk i en lägenhet och misstänker att någon far illa. Det kan också vara att knacka på för att fråga om allt är okej. Syftet är att avbryta det som pågår.

Kommunstyrelseförvaltningen och Kommunledningskontoret

Kommunstyrelseförvaltningens och kommunledningskontorets roll är underlätta och skapa förutsättningar för att arbetet prioriteras ut i verksamheterna. Ett framgångsrikt förändringsarbete förutsätter ett organisatoriskt stöd samt ett uthålligt arbete för att uppnå önskade förändringar. Detta ställer särskilda krav på ledarskap, styrning och medvetet arbete med jämställdhetsintegrering för att skapa förändring och uppnå de nationella jämställdhetspolitiska målen. Ett jämställdhetsperspektiv ska beaktas i all politik som påverkar människors villkor, så att alla kvinnor och män, flickor och pojkar kan leva jämställda liv. Eftersom jämställdhet mellan kvinnor och män skapas där ordinarie beslut fattas, resurser fördelas och normer skapas måste jämställdhetsperspektivet finnas med och beaktas i det dagliga arbetet på alla nivåer i kommunen.⁵⁵

⁵³ WHO (2009) Violence prevention: the evidence. Geneva: World Health Organization

⁵⁴ Estrada et al (2009) Grövre våld i skolan. Stockholm: Brottsförebyggande rådet

⁵⁵ Regeringskansliet (2023) [Jämställdhetsintegrering - Regeringen.se](https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2023/04/jamstalldhetsintegrering-i-regeringen/)

Samhällsbyggnadsförvaltningen

Samhällsbyggnadsförvaltningen uppdrag är att arbeta för en god bebyggd miljö. Enheten arbetar bland annat med arkitektur, gestaltning och samhällsplanering. Förvaltningen ska delta aktivt i trygghetsfrämjande arbete i förhållande till den byggda miljön.

Samhällsbyggnadsförvaltningen bör också i sin roll som arbetsgivare samt i kontakt med medborgare och kunder ha kunskap om hur våld i nära relation kan ta sig i uttryck.

Socialförvaltningen

Socialtjänsten verkar för att stödja och främja att människors ekonomiska och sociala trygghet, jämlika levnadsvillkor och möjlighet att aktivt delta i samhällslivet. Vidare ska socialtjänsten, med hänsyn till människans ansvar för sin och andras sociala situation, inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupperns egna resurser. Socialtjänstens olika verksamheter har även en viktig roll för att upptäcka och uppmärksamma våld och verka för att våldsutsatta och våldsutövare erbjuds stöd och hjälp.⁵⁶

Alla som utsätts för våld eller kränkningar av olika slag har, efter individuell prövning, rätt att få det stöd och den hjälp som de kan behöva i den mån de själva inte kan tillgodose sina behov eller få dem tillgodosedda på annat sätt (se 4 kap. 1 § SoL⁵⁷). Socialtjänsten kan hjälpa till med skyddat boende, stödsamtal och råd. Socialtjänsten kan också bistå i kontakter med andra aktörer, exempelvis polis, kvinnojour eller kriscentrum. Om situationen är akut finns socialtjänstens jour. Socialjouren prioriterar akuta ärenden som rör barn, missbruk och våld i nära relationer. Vidare ansvarar socialtjänsten för att barn som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Detsamma gäller för barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående.

Socialtjänsten har ansvar för att ta ett helhetsgrepp om frågan och se till att hela familjen får den hjälp och det stöd som respektive person behöver. Insatser till våldsutövaren är av avgörande betydelse för att förebygga att våldet upprepas. Socialförvaltningen bör med utgångspunkt i barnets behov kunna erbjuda insatser dels till våldsutövande föräldrar, dels till andra våldsutövande vuxna som bor tillsammans med barn. Förvaltningen bör vidare, utöver detta, kunna erbjuda våldsutövare insatser som syftar till att de förändrar sitt beteende och upphör med att utöva våld.

Våld i nära relationer är ett mångsidigt problem och kräver att många samverkar. Socialnämndens insatser för den enskilde ska utformas och genomföras tillsammans med honom eller henne och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar (3 kap. 5 § SoL). Samverkan kan vara nödvändig för att komma i kontakt med våldsutsatta vuxna och barn, barn som bevittnat våld och personer som

⁵⁶ Socialstyrelsen (2022) [Våld i nära relationer – Handbok för socialtjänsten, hälso och sjukvården och tandvården \(socialstyrelsen.se\)](#)

⁵⁷ SOU 2020:47 [Hållbar socialtjänst - En ny socialtjänstlag \(Statens offentliga utredningar 2020:47\) | Sveriges riksdag \(riksdagen.se\)](#)

utövar våld samt för att ge dem det stöd och den hjälp som de har rätt till. Samverkan kan också behövas för att utveckla verksamheter för målgrupperna. Samverkan behövs ofta både i enskilda ärenden och på övergripande nivå.

Förvaltningens uppdrag är också att informera om socialtjänsten i kommunen (3 kap. 1 § SoL). I sitt uppsökande arbete ska förvaltningen upplysa om socialtjänsten och erbjuda sin hjälp (3 kap. 4 § SoL). Det är viktigt att det finns ett aktivt och uppsökande arbete som är riktat till dem som utsätts för våld av närstående. Det kan få fler våldsutsatta att söka stöd och hjälp och därigenom kan ytterligare våld förebyggas.

Ungas fritid / fritidsgårdarna

Den öppna fritidsverksamheten är i samverkan med andra aktörer och professioner en viktig del i ett övergripande lokalt våldsförebyggande arbete. Verksamheter där unga vistas på sin fritid kan vara ett av få ställen där unga frivilligt träffar professionella vuxna som de unga kan bygga tillitsfulla relationer till. Det kan innebära att den som arbetar inom dessa verksamheter kan få kännedom om ungas utsatthet på ett annat sätt än andra yrkesgrupper.

Målet med Noras fritidsgårdar är att det ska vara en plats för alla. Här ska unga känna sig som hemma, vare sig de vill delta i aktiviteter, träffa kompisar eller bara ta det lugnt. Alla som besöker fritidsgårdarnas verksamhet ska känna sig trygga och ha känslan av delaktighet efter eget intresse. På fritidsgården finns det ett café och möjligheter till olika aktiviteter som till exempel att spela pingis och biljard. Det finns även ett game-room och en musikstudio.

Det finns en fritidsgård i Nora och en i Gyttorp. På fritidsgårdarna arbetar fritidsledare som håller sig uppdaterade med fortbildning och följer vad som händer i ungdomskulturerna. Fritidsledarna deltar i samverkansgrupper med skola, socialtjänst och polis. Fritidsgårdarna är öppna under vardagseftermiddagar/kvällar och under lov samt storhelger finns särskilda aktiviteter och ibland andra tider.

Samarbetspartners

Brottsofferjouren

Brottsofferjouren (BOJ) ger stöd åt alla brottsutsatta, vittnen och anhöriga oavsett ålder, könsidentitet, sexuell läggning, religion, kultur eller funktionsnedsättning. Alla stödjare inom BOJ har fått särskild utbildning och har lämnat tystnadslofte. Stödet är kostnadsfritt och den stödsökande kan vara anonym. Brottet behöver inte vara polisanmält. Samarbetet med andra aktörer är viktigt, inte minst för de våldsutsatta kvinnor som behöver ett «lågtröskelalternativ» om de av olika anledningar inte är redo ta kontakt med myndigheter. Får BOJ:s stödjare kännedom om att det finns/funnits barn vid VINR görs alltid en orosanmälan till socialtjänsten, i enlighet med rutiner.

Vid våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck tillgodoser BOJ i största möjliga mån stödsatserna före/under/efter uppbrott från den destruktiva relationen.

Före uppbrottet

- Bekräfta våldsutsattheten, stärka stödsökande och lägga skulden hos förövaren
- Information om exempelvis vårdnadsfrågor, ekonomi, boende, polisanmälan, rättshjälp, säkerhet, kontakter med socialtjänst samt hälso- och sjukvård

Under uppbrottet

- Medmänskligt stöd och vägledning genom hela rättsprocessen
- Medmänskligt stöd och vägledning i kontakten med myndighetskontakter såsom socialtjänst, Migrationsverket, Arbetsförmedlingen
- Råd och vägledning gällande ex. skadestånd och brottsskadeersättning
- Praktiska hjälp exempelvis med kontakter för nytt boende eller skyddat boende, arbete, skola och säkerhet
- Stöd på plats vid ex. polisförhör, vid och efter rättegång mm

Efter uppbrottet

- Medmänskligt stöd och vägledning till professionell hjälp vid behov
- Hjälp med att bryta isolering och skapa nytt nätverk om stödsökande bytt ort

Region Örebro län

Hälso- och sjukvården och tandvården möter en stor del av befolkningen och besitter därav en unik möjlighet att upptäcka våld samt ge stöd och behandling till utsatta. Hälso- och sjukvården ansvarar för ett adekvat medicinskt och psykosocialt omhändertagande av dessa patienter. Rätt vård och stöd kan få stora långsiktiga positiva effekter för många individers hälsa och befolkningen i stort.

Patienter som kommer till hälso- och sjukvården på grund av misshandel och sexuella övergrepp är utsatta för ett multitrauma. En första förutsättning är att uppmärksamma problemet och bli bättre på att identifiera våldsutsatta patienter. Många gånger uppger patienten andra orsaker till hur skador uppkommit. Våld kan vara en bakomliggande orsak till många olika former av ohälsa och kan döljas bakom olika besvär och symtom. Det är därför viktigt att all personal har kunskap om hur man ska fråga om våld och är aktiva genom att fråga om våldserfarenheter hos patienten. Enligt Socialstyrelsens nya föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer (HSLF-FS 2022:39)⁵⁸ ska alla som arbetar i vården tillfråga patienter om våldsutsatthet vid symtom, tecken eller misstanke om att en patient

⁵⁸ Socialstyrelsen (2022) [Nya föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer \(socialstyrelsen.se\)](https://www.socialstyrelsen.se/nyheter/2022/09/20220920-nya-foreskrifter-och-allmanna-rad-om-vald-i-nara-relationer)

utsatts för våld eller övergrepp. Författningen riktar sig till hälso- och sjukvården och tandvården, samt socialtjänsten och anger nya bestämmelser vad gäller hälso- och sjukvårdens ansvar att särskilt beakta barns behov av information, råd och stöd om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp. Den nya sekretessbrytande bestämmelsen gör det möjligt för socialtjänsten och hälso- och sjukvården att under vissa förutsättningar lämna uppgifter till Polismyndigheten i syfte att förebygga att det begås allvarligare vålds-, frids eller sexualbrott mot närstående. Hälso- och sjukvården har ansvar för att uppmärksamma varningssignaler, följa rutiner och vid misstanke eller oro göra anmälan till socialtjänsten och/eller polis. Inom Barnhälsovården, Mödrahälsovården och Rehabprocess ställs rutinmässiga frågor om våld.

Det bemötande patienter får när de vänder sig till hälso- och sjukvården är naturligtvis av yttersta vikt. Ibland kan det vara första gången som en person överhuvudtaget berättat om sin situation. Ett respektfullt bemötande är avgörande för att komma vidare och en förutsättning för upprättelse och förändring.

För våldsutsatta kan även hälso- och sjukvårdens dokumentation utgöra bevisunderlag för rättslig prövning. Därför är det ytterst viktigt att vården, förutom att ge vård och stöd, noggrant dokumenterar de skador och symptom på ohälsa som våldet kan ha orsakat.

En våldsutsatt person är drabbad såväl fysiskt som psykiskt, men även rättsligt och socialt. När skador behandlas är det viktigt att dokumentera dem på ett korrekt sätt. Hälso- och sjukvårdens dokumentation ska vara så utförlig att den kan användas som underlag för ett rättsintyg och hålla för en rättslig granskning. Det behov av stöd och hjälp som en våldsutsatt person har varierar och är beroende av personens totala livssituation, hur länge våldet pågått och i vilken omfattning personen utsatts och vilka konsekvenser det fått. Ett fullgott psykosocialt omhändertagande bör omfatta både akuta insatser och mer långsiktiga insatser när så behövs.

En god samverkan är A och O för att den våldsutsatta patienten ska kunna erbjudas den hjälp och det stöd som den behöver. Alla som möter en våldsutsatt person behöver därför vara väl informerade om vilka övriga resurser samhället har att erbjuda.

Polisen

Polisens huvudsakliga mål är att minska brottsligheten och öka tryggheten i samhället. Utöver akuta uppdrag och utredningsverksamhet handlar en stor del av polisens uppgifter om brottsförebyggande arbete som sker i samverkan med andra aktörer i samhället exempelvis kommunen och det lokala brottsförebyggande rådet. Polisens brottsförebyggande arbete kan handla om allt ifrån att polisen finns på under en fotbollsmatch för att förhindra bråk, till att samverka med socialtjänsten för att minska ungdomsbrottslighet. Mycket av det förebyggande

arbetet riktas just mot ungdomar för att på ett tidigt stadium påverka och förhindra att de hamnar i brottslighet.⁵⁹

I varje polisområde finns det en uttalad enhet som ska omhänderta ärenden rörande brott i nära relationer. En utsatt kan dygnet runt komma i kontakt med polisen för att anmäla brott. I ett "akut" läge kommer omedelbara insatser att ske. Brott mot kvinnor och barn är prioriterade brott och manualer för åtgärder finns, likväl som tidsgränser för färdigställande av förundersökningen. När polisen får kännedom om brott i nära relation är det oftast genom en anmälan av en granne, vän eller av den utsatta själv. Många ärenden börjar med en anmälan om bråk i en bostad. Vid pågående brott kommer polisen till platsen och skiljer parterna åt. Den som är utsatt kan behöva föras till sjukhus och/eller kvinnohus. Om barn som kan fara illa finns i bostaden kontaktas socialtjänsten. Polisen gör ett första förhör på platsen och dokumenterar eventuella personskador och materiella skador. Ibland kallas kriminaltekniker till platsen för att säkra bevis av olika slag. Polisen samlar in material som till exempel rättsintyg från läkare, kriminaltekniska rapporter och analyser och dokumentation av skador och journalanteckningar från tidigare sjukhusvistelser om det finns. Även dagboksanteckningar, telefonmeddelanden och sms mellan parterna som den utsatta har kvar kan vara viktiga uppgifter. Det kan också bli aktuellt att samla information från bland annat skolan, socialtjänsten och tidigare kontakter med brottsofferjourer. Polisens roll är att sköta förundersökningen, d.v.s. färdigställa det material som ska ligga till grund för åklagarens beslut i åtalsfrågan.⁶⁰ Enligt lag ska förundersökning bedrivas sakligt och opartiskt och på ett sådant sätt att den enskildes rättssäkerhet tas tillvara. Hos utredande personal finns kunskaper om vilka andra samhällsorgan som kan erbjuda hjälp med sådana saker som faller utanför polisens ansvarsområde. Samverkan i brottsförebyggande arbete innebär att parterna tillför sina specifika resurser, kompetenser och kunskaper för att tillsammans minska sannolikheten för brott och reducera brottslighetens skadeverkningar.

Samordning och samverkan

Våldsförebyggande arbete kräver samverkan. På så sätt kan olika kunskapstraditioner och preventionsnivåer mötas i problembeskrivningar och analyser. I många sammanhang finns det verksamheter som redan bedriver ett våldsförebyggande arbete, även om det sällan rubriceras som sådant. Syftet med samverkan är att tillsammans skapa ett mervärde – att åstadkomma något mer än en part ensam kan åstadkomma. När flera aktörer ska involveras behövs samverkan och samordning för att öka de framtida insatsernas genomslag och effektivitet, men också för att ta vara på resurser i form av finansiering och personal. Samverkan kan också bidra till att klargöra roller, ansvar och befogenheter och bidra till att insatser från olika

⁵⁹ Polisen (2018) [Brottsförebyggande arbete | Polismyndigheten](#)

⁶⁰ Polisen (2021) [Brott i nära relationer | Polismyndigheten](#)

aktörer kompletterar varandra. Våldsförebyggande arbete av olika slag och med olika inriktning behövs på flera arenor i samhället.

Samverkan i Nora kommuns våldsförebyggande arbete involverar samtliga förvaltningar och verksamheter. Det är viktigt att hitta hållbara former för tvärasektoriell samverkan i det fortsatta arbetet. Under 2024 sker en omstart av Nora Brottsförebyggande råd (Nora BRÅ). Rådet är en sammanhållande part i det brottsförebyggande arbetet, där kommunen har samordningsrollen. Rådet ska ansvara för kartläggningar och lägesbilder samt ta fram åtgärdsplaner för det brottsförebyggande arbetet. Inom ramen för detta uppdrag kan riktlinjen finnas som en tydlig del. Riktlinjen i sig kan dels fungera som kunskapsunderlag samt att framtagna utvecklingsområden med tillhörande förslag på aktiviteter (bilaga 1) kan inkluderas i kommunens sammanhållna åtgärdsplan. Prioritering av vilka utvecklingsområden som ska vara i fokus under specifika perioder samt vilka insatser som ska arbetas med kan hanteras i Nora BRÅ.

Länsstyrelsens sakkunniga inom jämställdhet, mäns våld mot kvinnor och brottsförebyggande arbete kan vara ett stöd till den lokala praktiken, genom sin sakkunskap och stöd till samordning och samverkan.

Uppföljning

Det systematiska våldspreventiva arbetet i kommunen bör följas upp och utvärderas för att säkerställa arbetets effektivitet. Verksamheterna bör årligen göra en bedömning av hur långt man kommit i arbetet med att realisera riktlinjens delmål. Dokumentet ska ses som en del i det systematiska kvalitetsarbetet och användas i utvecklingsarbetet mot våld i nära relationer. Verksamheterna har ansvar för att implementera och regelbundet följa upp de egna aktiviteterna inom sina respektive områden. Arbetet leds, prioriteras och följs årligen upp via Nora Brottsförebyggande råd.